

191.82
1241

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
STACKS
AUG 8 1977

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXI/4—5

БЕОГРАД
1975

ТРАЈНИ ЛИНГВИСТИЧКИ ЗНАЧАЈ СИМОНОВИЋЕВЕ ТЕРМИНОЛОШКЕ ГРАЂЕ

— In memoriam аутору „Ботаничког речника“ —

Преминуо је професор Драгутин Симоновић, ботаничар, дугогодишњи сарадник на изради Речника САНУ, аутор једног од најзначајнијих Посебних издања САНУ — *Ботаничког речника*, који је 1959. године, као свју трећу књигу у оквиру ове серије САНУ, издао Институт за српскохрватски језик. Симоновићевом смрћу као да се још актуелније наметнуло питање на чему смо данас у обради ботаничке терминологије, шта за филологе значи богата и разноврсна грађа која им је постала доступна захваљујући прегалаштву овог заслужног стручњака и културног радника, грађа из једне од најважнијих грана наше терминологије — имена биљака, општејезичка и стручна.

Својим речником Драгутин Симоновић учинио је оно што је најважније: омогућио је да се флорно називље не предаје забраву, да се не гаси као језичка материја, да се може са нужном стручном идентификацијом уносити у лексикографска дела и друге приручнике. То се и ради; у највећој мери захваљујући Симоновићу — имена биљака су богато заступљена у нашим великим савременим речницима. Међутим, то искоришћавање обично има смисао простог преношења података, њиховог поновног регистровања и укључивања у општејезичке фондове, а изостаје права филолошка разрада, идентификација лингвистичких појава и чињеница о којима латентно сведочи грађа ксју је Симоновић прикупио, делом наново а делом преузимањем од ранијих прегалаца на овом пољу.

Лингвистичка обрада имена биљака није нимало једноставан задатак; то је материјал за опсежне и разноврсне студије. Сама етимолошка анализа, на пример, изискавала би веома сложен и обиман рад. Ту имамо, с једне стране, архаично словенско језичко наслеђе (поред обичних имена каква су *јасен*, *бреза*, *јела*, *шишир* — многе мање познате архаизме, као *јајњег*, *брекиња*, *хвоја*, *хвоиће*, *љуиши* итд.) — а с друге стране различите млађе сл. јеве, као што су калкови, дословни преводи (*коњорей* — *Equisetum*, *майеричњак* — *Matricaria*, *сјолисић* — *Milefolium*, *слезиница* — *Asplenium*, *звездан* — *Aster*, *двозуб* — *Videns*, *волово ребро* — *Vulpurum* итд.), или и директне позајмице, древне и новије, често у знатно измењеном облику (*босиљак* — *Basilicum*, *бреберика* — *Berberis*, *бишуника* — *Betonica*, *раман* — *Chamomilla romana*, *сомина* — *Ju-*

pirerus sabina и др.). Међу многобројним варијацијама појединих термина налазимо примере за различите фонетске појаве (шћакавизми: *шћавелъ*, *шћир* и сл., секундарно *ф*: *фрба*, *фријес*, секундарно *ц*: *цмиље*, *цмрек*, *цволика*, секундарно јат: *лијер* *Lilium*, *кисјелица*, метатеза: *диуња*, *йкуња* — итд.), или и смисаоне деформације, под утицајем накнадне мотивације, тзв. народне етимологије (*рамена*к или *роморика* од *раман*, *роман*, даље *йейрожил* или *йейрожелъ* *Petroselinum*, можда *невесиње* од *двесилъе*, *камилца* од *Chatomilla* — итд.).

Посебну анализу изискивало би фигуративно именовање биљака, које се на разне начине лексикализује. Развила се и једна придевска лексичка категорија — секундарна значења придева изведених од имена животиња. Наиме, низ оваквих придева у фитонимима добија значење диференцирања врста, указивања на споредну, специфичну или дивљу варијанту или псеудоваријанту биљке. У даљем семантичком развоју овакав придев добија смисао својеврсне негације и значи отприлике „неправи“, или и даље: „тобожњи“, „лажни“. Најчешћи су у овој употреби придеви *зеч(и)ји* (двадесетак имена типа *зечја лубеница*, *зечје жишо*, *зечји куйус* и сл.), *змијин*, *змијски* и сл. (*змијин кукуруз*, *змијњи лук*, *змијско ірожђе* итд.), *мачји* (*мачја дейтелина*, *мачја мейвица* и др.), *медвеђи* (*медвеђи лук*, *међеђа јајода* итд.), *йасји* (*йасја јабука*, *йасји дрен*, *йасји йершун* и др.), *вучји* (*вучји боб*, *вучји вриањ* итд.), *мишји*, *лисичји*, *кукавичји* и др.

Симоновићев речник је драгоцену основу не само за научне лингвистичке анализе, него и за примењени рад на унапређивању језичке културе. Он спада у пионирске радове у области сређивања стручне терминологије и представља пример — засад, на жалост, углавном усамљен — како треба приступити овом важном и неодложном послу.

М. Пешикан